



HANDLÄGGARE/ENHET
Arbetslivsenheten
Sofie Rehnström/CA

DATUM
2011-06-07

DIARIENUMMER
20110177

ERT DATUM
2011-03-22

ER REFERENS
Ju2010/9314/L2

Justitiedepartementet
103 33 STOCKHOLM

LOs yttrande över utredningen ”Skadestånd och Europakonventionen” SOU 2010:87

Landsorganisationen har tagit del av utredningen och lämnar följande yttrande.

Sammanfattning av LOs ställningstagande

LO ställer sig positiv till förslaget att det införs en ny regel som ger möjlighet för enskilda fysiska och juridiska personer att få skadestånd av staten eller en kommun vid överträdelser av Europakonventionen. Det finns ett behov av att klargöra rättsläget rörande reparativa rättsmedel vid överträdelser av Europakonventionen. Det är dock viktigt att, såsom utredningen anfört, framhålla att skadestånd inte i första hand ska komma ifråga vid överträdelser av Europakonventionen utan att överträdelse i den utsträckning det är möjligt ska avhjälpas eller gottgöras inom ramen för den process där de uppkommer.

LO tillstyrker förslaget om en särskild rättegångskostnadsregel som ska vara tillämplig i fråga om skador som kan ersättas till följd av en konventionsöverträdelse. Det är viktigt att det finns möjlighet att förordna om en annan fördelning av rättegångskostnaderna för det fall domstolen konstaterat att en kränkning föreligger men inte utdömer något skadestånd. Det kan annars finnas risk för att enskilda avhåller sig från att väcka talan.

Bakgrund

I flera avgöranden har Högsta domstolen konstaterat att reglerna om statens ansvar i skadeståndslagen (SkL) innebär att Sverige inte fullt ut uppfyller sina åtaganden enligt Europakonventionen (se bl.a. NJA 2005 s. 462). Det

POSTADRESS 105 53 Stockholm
BESÖKSADRESS Barnhusgatan 18
TELEFON 08-796 25 00 TELEFAX 08-24 52 28
E-POST mailbox@lo.se HEMSIDA www.lo.se
ORGANISATIONSNUMMER 802001-9769
BANKGIRO 368-4834 PLUSGIRO 8 50-8

Landsorganisationen i Sverige

gäller särskilt möjligheterna att få ersättning för icke-ekonomisk eller ideell skada. Genom avgörandena har rätt till ersättning för ideell skada utvidgats, trots brist på lagstöd, i fall där skadeståndsgrundande fel eller försummelse från det allmännas (dvs. stat och kommuns) sida har konstaterats innefatta även en överträdelse av Europakonventionen.

Möjligheterna att få ideellt skadestånd är således begränsat i skadeståndslagen och sådant skadestånd, särskilt kränkingsersättning, kan bara utgå under vissa förutsättningar. Ersättning för ideell skada utan samband med person- eller sakskada kan bara utgå när den skadelidande utsatts för brott.

Konventionsstaten Sverige är skyldig att garantera de mänskliga rättigheter som omfattas av Europakonventionen och dess tilläggsprotokoll och att tillhandahålla rättsmedel för prövning av eventuella kränkningar av dessa rättigheter (art 1 och art 13). Även om rätten till ersättning för ideell skada vid konventionsöverträdelser har utvidgats genom rättspraxis måste det anses finnas ett behov av att klargöra rättsläget rörande reparativa rättsmedel vid sådana överträdelser.

En lagregel som motsvarar Europakonventionens krav på effektivt rättsmedel (avsnitt 6.4)

Utredningen föreslår att det ska införas en särskild lagregel i skadeståndslagen, i anslutning till bestämmelsen om fel och försummelse vid myndighetsutövning, 3 kap. 3 §. Den nya regeln ger möjlighet för enskilda fysiska och juridiska personer att få skadestånd av staten eller en kommun vid överträdelser av Europakonventionen (första stycket). För att ersättning ska utgå krävs att det är nödvändigt att överträdelsen gottgörs genom skadestånd (andra stycket).

Enligt utredningen ska en bestämmelse som ger möjlighet till skadestånd vid konventionsöverträdelser bara kunna användas i situationer där den enskilde inte haft tillgång till något annat effektivt rättsmedel. I första hand ska den enskilde få ekonomisk och annan gottgörelse som erbjuds genom andra delar av svensk rätt. LO delar denna inställning. I första hand ska befintligt regelverk utnyttjas av den enskilde och allmänna skadeståndsrättsliga principer ska tillämpas. Det ska inte dömas ut skadestånd om andra effektiva rättsmedel stått till buds för den enskilde, t.ex. möjlighet att få en domstolsprövning av den påstådda konventionskränkningen och således möjlighet att få lindring eller avhjälpande genom ändring i sak eller genom en processuell åtgärd. LO instämmer också i utredningens bedömning att regeln bör infogas i skadeståndslagen i anslutning till övriga paragrafer om det allmännas ansvar - i första hand för att undvika en uppdelning eller särreglering av skadeståndsrätten.

LO menar att det är av vikt att domstolen konstaterar att en överträdelse har skett och att det kommer att innebära välmotiverade domskäl angående hur de olika artiklarna i konventionen har kränkts. Egentligen föreligger det reella lagstiftningsbehovet enligt LOs uppfattning endast avseende ideella skador, jmf HDs domar, men som utredningen konstaterat talar bl.a. systematiska skäl för att regeln innefattar även övriga skadetyper. LO anser också att lokutionen "nödvändigt" åskådliggör regleringens tanke att ekonomisk kompensation i form av skadestånd inte ska användas i första hand. Regelns utformning innebär en bedömning av i vilken utsträckning andra rättsmedel finns att tillgå och om de är tillräckligt effektiva.

Ersättningsnivåer m.m. (avsnitt 6.5)

Enligt utredningsförslaget bör en särskild regel införas för beräkning av den ersättning som kan utgå enligt ovan nämnda skadeståndsmöjlighet. Utredningen föreslår att regeln bör införas i form av ett nytt stycke i bestämmelsen om beräkning av kränkningersättning och att hänsyn ska tas till "överträdelsens art och omständigheterna i övrigt" vid bedömningen, kap. 5 § 6 stycke 3.

Till skillnad från kränkningersättningen behöver den skada som ska ersättas inte vara en följd av brottslig gärning utan en handling eller underlåtenhet som innefattar en överträdelse av en konventionsrättighet. Såsom utredningen funnit utgör dock reglerna om kränkningersättning en naturlig utgångspunkt för ersättningsregelns utformning. LO ansluter sig till bedömningen att det finns beröringspunkter mellan det ideella skadestånd Europadomstolen dömer ut och de svenska reglerna om kränkning. I båda fallen kompenseras liknande sorters negativa upplevelser och känslor. Det finns också skäl till att de belopp som kommer att dömas ut ligger i nivå med kränkningersättningen i liknande fall. Genom utformningen av den beräkningsregel som föreslås kan särskilda omständigheter beaktas i det enskilda fallet såväl som Europadomstolens praxis avseende utdömda ersättningsbelopp.

Rättegångskostnadsfrågor (avsnitt 6.7)

Utredningen föreslår en särskild rättegångskostnadsregel med hänvisning till att Europakonventionen i vissa fall kan anses kräva en för kändanden mer förmånlig fördelning av rättegångskostnader än den som följer av rättegångsbalken när talan ogillas trots att konventionen har åsidosatts. Bestämmelsen ger möjlighet att jämka det allmännas ersättning eller att förordna att vardera parten ska svara för sin kostnad i skadeståndsmål där domstolen finner att det har förekommit en konventionsöverträdelse som det

allmänna svarar för. För att frångå rättegångsbalkens regler krävs dock "särskilda skäl".

I fall där en konventionsöverträdelse skett men något skadestånd inte utdöms, till exempel till följd av att ingen eller en mycket begränsad skada uppkommit, ansluter LO sig till utredningens bedömning att det vore mycket otillfredsställande att inte tillhandahålla någon möjlighet att förordna om rättegångskostnader på ett sätt som är mer förmånligt för den enskilde jämfört med rättegångsbalkens regler om förlorande parts skyldighet att ersätta den vinnande partens rättegångskostnader. Det kan inte anses vara förenligt med ett konventionsrättsligt perspektiv att hänvisa den enskilde till rättegångsbalkens regler om kostnadsansvar trots att domstolen funnit att Europakonventionen åsidosatts. Det kan också riskera att medföra att enskilda avhåller sig från att väcka skadeståndstalan med åberopande av Europakonventionen även om de haft anledning att göra det. Begränsningen i regelns tillämpning i form av krav på "särskilda skäl" säkerställer att enskilda inte väcker talan i orimliga fall.

Med hänsyn till de komplexa bedömningsfrågor som kan uppstå i processen anser LO att det också kan finnas anledning att jämka den enskildes ansvar för rättegångskostnader även för fall då domstolen inte har kunnat konstatera att en konventionsöverträdelse har skett men den enskilde ändå har haft en befogad anledning att väcka talan.

Landsorganisationen i Sverige
Stockholm som ovan

Wanja Lundby-Wedin

Sofie Rehnström